

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИЛОГІЇ «АТЛАНТ РОЗПРАВИВ ПЛЕЧІ» АВТОРСТВА АЙН РЕНД

У сучасному мовознавстві лінгвостилістичний аналіз та інтерпретація художнього тексту є актуальними питаннями, які привертають увагу лінгвістів багатоплановістю дослідження. Художній текст вивчається на матеріалі творів різноманітних жанрів художньої літератури, що характеризуються своєрідною структурно-композиційною й мовностилістичною організацією, яка впливає на процеси розуміння адресатом творчого задуму письменника. Аналітичний огляд наукового доробку з вищезазначеної проблеми уможливив виокремлення різних рівнів її дослідження. Так, лексико-стилістичні особливості тексту досліджували такі науковці, як Л. Г. Бабенко [1], І. Р. Гальперін [2], Л. В. Єфімов [4], В. Я. Задорнова [5], Е. Ф. Курилович [6], У. К. Лабов [10]. Однак, специфіка функціонування лінгвостилістичних засобів у сучасних художніх творах все ще потребує належної уваги науковців.

Зважаючи на вищевикладене, мета нашої статті полягає в здійсненні комплексного лінгвостилістичного аналізу художнього твору «Атлант розправив плечі».

Як і будь-який мовний стиль, художній наділений особливою лексикою та стилістичними засобами. Ця властивість забезпечує функцію впливу на мислення, почуття та сприйняття читачів. Мову художньої літератури суттєво характеризує розгалужена синоніміка, омоніми, пароніми, антоніми, архаїзми, історизми, емоційно забарвлені слова. Набагато частіше, ніж в інших стилях, у художніх текстах вживаються фразеологізми, особливо ідіоми, прислів'я й приказки, «крилаті» вислови. Будь-яка лексична одиниця: діалектне слово, зворот, словосполучення, неологізм, архаїзм, вульгарне слово, слова чи вирази іншомовного походження, скорочення слів, може увійти до складу певних художніх текстів [7, с. 21].

Стилістичні якості синтаксичних одиниць мови виступають як своєрідні різновиди актуалізації форми висловлювання, підсилюють експресивно-впливаючу сторону тексту, є компонентами структури тексту, фактом послідовного чи контрастного опису явищ дійсності, діяльності і вчинків людей. Значущість мовного засобу обумовлюється значною мірою його роллю у структурі художнього тексту [4, с. 81].

А. Ренд у трилогії часто використовує слова з інгерентною конотацією. В більшості випадків така лексика зустрічається в авторських коментарях і описах, причому це можуть бути як позитивно, так і негативно забарвлені слова. Ось деякі приклади слів з негативною інгерентною конотацією: *stranded* [11, с. 67], *nasty* [11, с. 1061], *outlandish* [11, с. 804], *startled* [11, с. 1188], *prostrate* [11, с. 1707], тощо. У число слів з позитивною інгерентною конотацією можна віднести, наприклад: *victory* [11, с. 656], *hope* [11, с. 703], *to heal* [11, с. 965], *to cure* [11, с. 34], *mercy* [11, с. 983], *reward* [11, с. 1002]. Однак слід зазначити, що позитивно забарвленої лексики в тексті значно менше, ніж негативно забарвленої. Завдяки цьому загальний настрій творів залишається напруженим, похмурим або сумним, а трилогія сприймається як розповідь про драматичні й навіть трагічні події. Таким чином, можна стверджувати, що за допомогою відповідної лексики автор створює потрібну атмосферу, емоційний фон твору.

Досліджуючи вживання метафор у романі детальніше, можна виділити такі: *the taste of holiday* [11, с. 730], *eyes filled with bland fire* [11, с. 67], *sprinkling off reckless* [11, с. 1600], *stone cold* [11, с. 1691], *fingers of sunshine* [11, с. 904], тощо. Наприклад, метафора «*fingers of sunshine*» [11, с. 904] вжита з метою передати надзвичайно велике бажання Дагні бачити щось прекрасне посеред того горя, яке вона переживає. Тобто, її бажання – відвернутися від реальності та віднайти в собі сили почати все спочатку, а «пальчики сонячного проміння» є чимось таким теплим, приємним, що дає їй надію. Метафори художніх текстів мають на меті показати об'єкт у новому, несподіваному світлі, привернути увагу читача яскравим образом, тобто використовуються в метасеміотичному плані [8, с. 16]. Вони виконують естетичну функцію та позитивно впливають на читача, передають максимально детально ознаки предмета чи ситуації, змушуючи ще раз і ще раз перечитувати текст.

Метонімія – це перенесення ознак одних явищ чи предметів на інші на основі суміжності цих ознак [8, с. 137]. Прикладів вживання метонімії в романі «Атлант розправив плечі» значно

менше, та все ж їх можна виділити. Наприклад: «New York street slipped away» [11, с. 1745]. Авторка порівнює вулицю з її жителями, які вже майже всі виїхали з міста.

Епітетом називають образне означення, яке має на меті підкреслити ознаки предмета чи явища, надавши йому особливого поетичного значення [4, с. 57]. Епітети є найчисленнішими за вживанням художніми засобами в романі. До них слід віднести такі як: *lonesome shoes* [11, с. 1502], *helpless irritation* [11, с. 501], *dappled sunlight* [11, с. 872], *no-color eyes* [11, с. 1857], *glorious evening* [11, с. 701], тощо. Таке художнє означення як «*lonesome shoes*» [11, с. 1502] передає відчуття самотності: немає більше взуття Хенка, Ліліан залишилася тепер сама. Цей епітет вжито, щоб надати тексту більшої емоційності, передати страждання покинутої жінки.

Роман багатий і на оксиморони. Наприклад, словосполучення-оксиморон «*false laugh*» [11, с. 1305], що означає «фальшива посмішка», яка не може мати нічого спільного з щирістю. Авторка вдається до такого поєднання, щоб показати неприязнь між двома героїнями, а саме Дагні та Ліліан.

Отже, стилістичні та лексичні засоби сприяють посиленню образності мови, художньої та звукової виразності мовлення. Вони допомагають автору надати мові барвистість і яскравість, сприяють підкресленню думки, передають точний емоційний стан героїв.

Щодо відмінностей чоловічого та жіночого мовлення Дж. Едвардз відзначає так звані «гендерно-бажані» мовні засоби, тобто вибір мовних засобів і маркерів визначається гендерною приналежністю індивіда [9, с. 146]. Різні види гендерних стереотипів імпліцитно або експліцитно присутні в художньому тексті, оскільки в ньому представлена реальна дійсність, творчо і концептуально переосмислена автором. Притаманними для гендерного стереотипу чоловіка, а особливо англійця, істинного джентльмена у 90-ті роки, як відомо, є такі ознаки, як вихованість, поважність, стриманість, урівноваженість тощо, тому комунікативні дії чоловіків у романі щодо стримування, приховування або маскування своїх емоцій повністю узгоджуються із загальноприйнятим гендерним стереотипом. Наприклад, лише обличчя Містера Франсіска видає його огиду і приниження, які він приборкує і відповідає спокійно, не демонструючи жодних проявів емоцій:

It was the most merciless face one could ever be permitted to see. He had thought of himself as ruthless, but he knew that he could not match this level, naked, implacable look, dead to all feeling but justice. It was only a moment Francisco turned to him, his face normal, and said very quietly, «I've changed my mind, Mr. Rearden. I'm glad that you came to this party. I want you to see this [11, с. 667]»

Відповідно до образу, сформованого в суспільній свідомості, джентльмен відрізняється бездоганними манерами та галантною поведінкою стосовно жінок. Зокрема, він у жодному разі не посміє поводитися з жінками невірніково, грубо, а неухильно буде дотримуватися правил етикету. Але в досліджуваному романі чоловіки не є такими. Аналіз, у якому засобами опосередкованої лексико-семантичної номінації описано комунікативну поведінку чоловіків в емоційному стані «гніву», показав відхилення від очікуваних гендерних стереотипів: у стані гніву чоловіки не контролюють себе, часто використовують у своїй прямій мові емотивно-оцінну лексику, зокрема, такі лайливі слова, як «*freak*», «*poor louse*», «*devil*» та ін., наприклад:

Pull yourself together, you poor louse [11, с. 1469].

Для комунікативної поведінки жінок в емоційному стані, за гендерними стереотипами, характерним є високий ступінь прояву емоцій, нестриманість, що межує з істеричністю, тощо. Проте у романі, жінки у стані гніву досить рідко використовують лайливі слова, частіше замінюючи їх оцінними прикметниками й порівняннями, як, наприклад, Ліліан у відповідь на приниження й образи Хенка:

Wicked and cruel guy! I said. You are like a murderer – you are like a slave-driver – you are like the Roman emperors [11, с. 346]!

Характерним для емоційного стану «страх» є однакові його прояви у фізичному стані і чоловіків, і жінок – тремтіння голосу, рук і всього тіла, прискорене серцебиття, зміна кольору обличчя, що репрезентується засобами прямої лексико-семантичної номінації, наприклад:

There was a dim tone of panic in her voice, but it was the stale panic of chronic helplessness, not the sound of an emergency – except for an odd echo of fear in her mechanical insistence [11, с. 1527].

Аналіз фемінінної і маскуліної лексики, що репрезентують ключовий емоційний концепт «радість», уможливив зробити узагальнення щодо відмінностей у характері прояву чоловіками й жінками зазначених емоцій. Якщо жінки бурхливо виражають емоцію радості своїми діями – вони цілують, обіймають, стрибають, бігають тощо, то чоловіки є більш стриманими – радість можна помітити лише у їхніх очах або ж на обличчі. Наприклад, Дагні, яка думала, що Франсіско зник назавжди, не стримує своїх емоцій і підстрибує від радості, коли його бачить:

I obeyed: joy made me agile: I sprang up before him. A hearty kissing I got for a welcome, and some boastful triumph, which I swallowed as well as I could [11, с. 1834].

Отже, мова і емоції персонажів у художньому творі взаємопов'язані, тому способи репрезентації гендерної забарвленості емоцій за допомогою лексико-стилістичних засобів у мові викликають інтерес у лінгвістів. Дослідження гендерної забарвленості емоцій «радість», «гнів», «огида» та «страх», проведене у фемінінних і маскуліних емотивно-маркованих контекстах, виокремлених із роману А. Ренд, показало вплив гендеру художнього персонажа на його мовленнєву поведінку, що виявляється у частоті прояву певних емоцій чоловіками й жінками, у типі самих емоцій, які є провідними для кожної статі. Наприклад, найбільш характерним типом емоційного стану для жінок визначено «радість», у той час, як найбільш репрезентативним для чоловіків виявився емоційний стан «гнів». Стилістичні та лексичні засоби сприяють посиленню образності мови, художньої та звукової виразності мовлення. У романі письменниця використовувала: слова з інгерентною конотацією, метафори, метонімію, епітети, оксиморони. Вони допомагають автору надати мові барвистість і яскравість, сприяють підкресленню думки, передають точний емоційний стан героїв. Таким чином, ми можемо стверджувати, що автор, вмів використовуючи різноманітні стилістичні засоби та прийоми, виробила свій стиль для опису життя героїв, продемонструвала знання законів функціонування мови і змогла точно репрезентувати читачеві почуття героїв за допомогою віртуозного використання зображально-виражальних засобів мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: учебник. М. : Флинта, 2010. 496 с.
2. Гальперін І. Р. Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження : навч. посібник. Львів : Видавництво Старого Лева, 2012. 128 с.
3. Ермолович Д. И. Пеніе без звука: об итогах одного переводческого конкурса. Вестник РУДН. Лингвистика. 2015. № 1, С. 27-38.
4. Єфімов Л. В. Стилістика дискурсивної мови і дискурсивний аналіз : учбово-методичний посібник. Вінниця : Нова книга, 2008. 240 с.
5. Задорнова В. Я. Словесно-художній твір на різних мовах як предмет лінгвопоетичного дослідження : навч. посібник. Львів : Видавництво Івана Франка, 2019. 492 с.
6. Курилович Е. Ф. Нариси з лінгвістики : навч. посібник. Львів : Тривіум, 2015. 490 с.
7. Ладіяк Н. Л. Естетична функція синтаксису : навч. посібник. Кам'янець-Подільський : Видавництво Кам'янець-Подільського державного університету, 2019. 67 с.
8. Benjamins. J. Metaphors for Learning: Cross-cultural Perspectives. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2018. 249 p.
9. Edwards J. Language and Identity. UK : Cambridge University Press, 2009. 314 p.
10. Labov W. Principles of Linguistic Change. Oxford : John Wiley & Sons, 2011. 448 p.
11. Rand A. Atlas Shrugged: URL: <https://www.place4free.com/Downloads/Books/Interesting/Atlas%20Shrugged.pdf>. (дата звернення: 19.04.2021).

*Заболотна Марта
Науковий керівник – доц. Куца Оксана*

СТРАТЕГІЇ АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ПРОЄКТУ

Активні зміни соціокультурної картини світу обумовлюють динамічні процеси у мові. Вона вдосконалюється та підлаштовується до реалій сьогодення під впливом суспільно-політичних, національних, локальних та глобалізаційних чинників. Найбільші зміни у систему